

Dejan Petrović*
Fakultet bezbednosti, Univerzitet u Beogradu

Ivan Dimitrijević**
Fakultet bezbednosti, Univerzitet u Beogradu

Urbana bezbednost – čija bezbednost?

SAŽETAK

Grad pruža mogućnost prostornog ovaploćenja teorijskih promišljanja koncepta bezbednosti i njegovog objekta. Iako pomenuta mogućnost nije rezervisana samo za urbane vidove organizacije društvenog života, važnost grada u savremenom kontekstu dozvoljava da se drugi lokaliteti u kojima se ljudski život odvija privremeno ostave po strani. S druge strane, pomeranje pojmova iz domena apstraktnog u ravan dostupnu čulima omogućava dodatnu rafinaciju misaonog instrumentarijuma. Da li je pojmu bezbednosti potrebna rafinacija? Svakako, te multidisciplinarna intelektualna delatnost koja se ustalila pod imenom studija bezbednosti isto čini u poslednjih trideset godina. Ovaj tekst nastoji da doprinese ovim kontinuiranim naporima kroz dodavanje novih elemenata proisteklih iz teorija Mišela Fukoa i Saskije Sasen u postojeće telo znanja. Fukoova misao u sebi sadrži subverzivnu notu lišavajući nauku prometejske patine kroz spajanje znanja i moći u jedinstven i nerazdvojiv pojam. Dodavanjem znanju/moći razmatranja o disciplini, kontroli, biomoći i biopolitici, kao i njihovih prostornih izraza u gradu, Fuko gradi uznemirujuću sliku o regimentaciji čovečnosti. S druge strane, Sasen vidi gradove kao čvorišta globalizacijskog procesa koji u pojedinim slučajevima po važnosti za globalno društvo nadilaze države u kojima se nalaze. Na ovaj način se premošćava država kao jedan od nezostavnih delova bilo kakvog razmatranja o bezbednosti, a Fukoov grad posmatran kao moć u prostoru se seli iz kraja XVII i početka XVIII veka u savremenost i globalizuje se. U radu će biti prostora samo za grubo ocrt-

---

* dejan.petrovic@fb.bg.ac.rs

** ivan.dimitrijevic@fb.bg.ac.rs

vanje najvažnijih delova teorijskih sistema dvoje autora, ali ipak dovoljno da pokaže na koji način mogu da doprinesu formulaciji odgovora na pitanje koje stoji u naslovu.

KLJUČNE REČI: *urbana bezbednost, Mišel Fuko, Saskija Sassen, moć/znanje, globalni grad*

UVODNE NAPOMENE

Prostor u razmatranju koje će neposredno uslediti postoji kao istovremeni objekat analize autora čijom mišlju se tekst bavi i kao strukturišući faktor samog izlaganja. Mesta, jednostavno, ima malo i postoji ogromna nesrazmera između bogatstva misli i prostora da se ona čak i najgrublje skicira. S druge strane, sam pomen urbane bezbednosti gotovo momentalno asocira na Fukoa (Michel Foucault) i Sassenovu (Saskia Sassen), te ne ostaje ništa drugo nego da se dostupni resursi iskoriste na najbolji mogući način. Istovremeno, pomenuta asocijacija nije previše česta pojava u intelektualnom domenu studija bezbednosti, što je razlog više da se prione na posao. Zbog svega navedenog će izostati tradicionalni uvodni odeljak, osim prethodnih napomena.

FUKO, GRAD I BEZBEDNOST

Odmah treba reći da Fukoova misao živi u studijama bezbednosti, ali na disciplinarnim marginama i to pre svega u okviru takozvane pariske škole (Wæver, 2004: 10) ili unutar C.A.S.E.¹ kolektiva ukoliko se želi šire pozicionirati intelektualna baština francuskog mislioca u domenu izučavanja bezbednosti (C.A.S.E collective, 2006: 457). Prema rečima Bigoa (Didier Bigo), autora koji je identifikovan kao jedna od ključnih ličnosti pariske škole (Wæver, 2004: 10), kritički pristupi unutar studija bezbednosti iliti aberistvitska, kopenhaška i pariska škola, kritikovani su kao odveć konstruktivistički, nerealni i

---

1 Critical Approaches to Security in Europe. C.A.S.E. kolektiv u stvari predstavlja grupu tako potpisanih autora koju čine iskusni i neafirmisani istraživači „koji imaju zajednički interes u kritičkom preispitivanju savremenih praksi bezbednosti” (C.A.S.E. collective, 2006: 443).

evropski (Bigo, 2012: 177). Samim tim je i Fuko previše apstraktan za disciplinarne delatnike iz, pre svega, SAD, koji su, kako napominje Bigo, pisali o bezbednosti potpuno zanemarujući doprinose koji dolaze iz sociologije, kriminologije i istorije (Bigo, 2012: 178).

Ukoliko se pažnja usmeri na lokalne, odnosno nacionalne uslove u kojima funkcioniše disciplina, stvari su možda još čudnije. Naime, uz pomoć Fakulteta bezbednosti Univerziteta u Beogradu jesu objavljena Fukoova predavanja na Koležu de Fransu pod nazivom *Bezbednost, teritorija, stanovništvo*, koja su održana tokom školske 1977–1978. godine (Fuko, 2014), dok je francuski mislilac retka pojava u domaćoj naučnoj produkciji koja za svoj predmet ima pitanja bezbednosti.² Razloge za ovakvo stanje u pogledu Fukoove recepcije treba tražiti u specifičnostima naučnog polja, kako na nacionalnom nivou tako i na internacionalnom. No, jedno je sigurno, ovaj autor se u oblasti bezbednosti ni izbliza ne pominje koliko njegovo delo to zaslužuje.

Ovde ponovo ulazi u razmatranje prostor sa svojom dvostrukom funkcijom unutar teksta. Kao strukturišući faktor, on nalaže da se napravi izbor unutar konceptualnog aparata kao centralnog lokaliteta, odakle se širi i grana Fukoove misli i to na način koji će omogućiti pružanje odgovora na pitanje sadržano u naslovu. Istovremeno, ovakav prikaz treba da posluži kao argument za gorenavedenu tvrdnju, odnosno da studije bezbednosti treba veću pažnju da poklone njegovoj misli. Opisanim zahtevima odgovaraju dva pojma, to jest dispozitiv bezbednosti i znanje/moć.

Dispozitiv se najjednostavnije može opisati, ako je tako nešto uopšte moguće učiniti, kao jedinstvo diskurzivnih i nediskurzivnih praksi koje se tiču određenog predmeta. Diskurzivne prakse stvaraju iskaze koji se tiču datog predmeta i na taj način ocrtavaju moguće načine delanja koji se tiču istog objekta. Nediskurzivne prakse se odnose na proizvodnju normi delanja. Možda je moguće misliti o dispozitivu³ kao mreži koja povezuje mnoštvo heterogenih ele-

---

2 Još jedan pozitivan domaći primer jeste udžbenik *Međunarodna bezbednost: teorije, sektori i nivoi* (Ejdus, 2024), u kojem se na više mesta referiše na Fukoov značaj za razumevanje bezbednosti – kod kritičkih pristupa u studijama bezbednosti, kod pojma strukture u društvenim naukama i kod pojma moći.

3 Evo kako je Fuko pokušao da objasni svoj pojam: „Ono što pokušavam da izdvojim ovim pojmom jeste, na prvom mestu, temeljno heterogena skupina koja se sastoji od diskursa, institucija, arhitektonskih oblika, upravljačkih odluka, zakona, administrativnih mera, naučnih iskaza, filozofskih, moralnih i

menata koji se tiču određenog predmeta (Urošević, 2023: 167–168). Tako, dispozitiv bezbednosti postaje dijagram koji se odnosi na sve ono čime se bezbednost definiše, sprovodi i normira. Dispozitiv bezbednosti je usko povezan sa moći ili tačnije mehanizmima moći. Kako navodi Fuko, moć „je skup mehanizama i procedura čija se uloga, funkcija i cilj – čak i ako nisu ostvareni, sastoji upravo u tome da osiguraju moć” (Fuko, 20214: 20), dok su ovi mehanizmi svuda, utkani u samu suštinu društvenosti. Od proizvodnih pa do seksualnih odnosa mehanizmi moći su njihov obavezan element i to na taj način, kako francuski mislilac naglašava, da su istovremeno uzrok i posledica pomenutih odnosa (Fuko, 20214: 20).

Dispozitiv bezbednosti se kristališe sa pojavom moderne centralizovane države krajem XVII i početkom XVIII veka, kada se administracija susreće sa problemom uspešne integracije gradova u novi politički i ekonomski sistem. Gradovi koji su čitav period feudalizma bili u manjoj ili većoj meri slobodni, sad treba da postanu deo centralizovane države, a samim tim i predmet suvereniteta (Fuko, 2014: 82–83). Takođe, funkcija cirkulacije ideja, naredbi i trgovine jeste jedna od osnovnih funkcija grada, koji se ponovo mora uklopiti u širi (državni) okvir cirkulacije. Fuko tvrdi da mehanizmi bezbednosti barataju verovatnoćama i neizvesnošću (Fuko, 2014: 38–39), kao i to da na koncu neizvesnost anuliraju, odnosno prekidaju (Fuko, 2014: 65). Nepredvidivosti koje su poticale od integracije slobodnih gradova u državu jesu nulta tačka ovih mehanizama. Odatle su mehanizmi bezbednosti trebali da se uhvate u koštac sa nestašicama, zarazama, pobunama, kriminalom, iliti sa svim onim čega ne bi bilo da nema stanovništva. Osmišljavanje gradskog prostora u sebe uključuje i mehanizme bezbednosti, te francuski filozof navodi da takav prostor prestaje da se posmatra statično, već se u obzir uzima ono što bi se moglo desiti⁴ (Fuko, 2014: 38).

Idejni izraz dispozitiva bezbednosti Fuko nalazi u ekonomskoj teoriji fiziokrata, izvoru čuvene parole „laissez faire, laissez passer”

---

filantropskih mišljenja – ukratko, izrečeno koliko i neizrečeno. To su elementi dispozitiva. Sam dispozitiv jeste sistem odnosa koji se može ispostaviti među ovim elementima”. (Foucault, 1980: 194)

4 „Dobra ulica je ona u kojoj postoji cirkulacija onoga što nazivamo zaraznim isparenjima, kao i bolesti. Stoga će ulica morati da ima tu nužnu, mada sasvim nepoželjnu ulogu. Ulica će takođe biti mesto na koje se iznosi roba i u kojoj se nalaze prodavnice. Ulica će takođe biti put kojim će se kretati lopovi i pobunjenici.” (Fuko, 2014: 38)

(Fuko, 2014: 70) i dodaje da su autori koji su pisali iz ove perspektive prihvatili kao osobinu realnosti oscilacije ekonomskog života, smenjivanje visoke i niske cene, oskudice i obilja, pokušavajući da ove pojave kompenzuju, zakoče, ograniče i, u krajnjoj instanci, ponovo anuliraju (Fuko, 2014: 55). Ovim poslednjim se grad, bezbednost i (proto)liberalizam pozicioniraju u isti interpretativni okvir, čime se pruža osnova za drugi deo teksta.

No, pre nego što se pređe na prikaz, možda je ponovo bolje reći skicu, teorije o globalnom gradu Saskije Sasen, ostalo je još posvetiti nekoliko redova znanju/moći. Kao što je ranije pomenuto, nemoguće je razdvojiti društvenost i moć, a samim tim isti odnos važi i za odnos moći i znanja. Štaviše, Fuko ih izjednačava kroz tvorbu gorepomenutog kompleksa. Ovim se stavovi o čistom znanju (nauci) i strahovi od zloupotrebe od strane moći/moćnih ocenjuju kao potpuno naivni. Štaviše, napredak u razumevanju stvarnosti jeste dalja rafinacija mehanizama moći, koji, ponovo, služe samo da bi istu osigurali. Prethodno francuski filozof formuliše veoma upečatljivo u *Nadzirati i kažnjavati*:

Možda treba odbaciti i tradicionalno shvatanje po kojem znanje može postojati samo tamo gde nema odnosa vlasti, i razvijati se samo nezavisno od naredbi, zahteva i interesa vlasti. Možda treba odbaciti i verovanje da vlast čini čoveka ludim i da je, zauzvrat, odustajanje od vlasti jedan od preduslova znanja. Radije valja priznati da vlast proizvodi znanje (i to ne samo podstrekujući ga jer joj ono služi, ili primenjujući ga jer joj je korisno); treba priznati da se vlast i znanje neposredno uzajamno uslovljavaju; da ne postoji odnos vlasti bez stvaranja korelativnog polja znanja, niti znanje koje ne pretpostavlja i istovremeno ne stvara odnose vlasti. (Fuko, 1997: 29)

SASKIJA SASEN I GLOBALNI GRAD(OVI)

Fuko promišlja bezbednost kao poseban oblik mehanizama moći koji upravljaju neizvesnošću, a sa ciljem maksimizacije „dobre“ cirkulacije (ideja, trgovine, moći) i minimizacije „loše“ (bolesti, kriminala, pobune) (Fuko, 2014: 38). Okvir funkcionisanja grada jeste nacionalna država, dok je kapitalizam u povoju. Šta je sa gradom u razvijenom, globalizovanom kapitalizmu? To je domen istraživanja

Saskije Sasen, „vodeće urbane teoretičarke globalnog sveta” (Little, 2013), koja je u kapitalnom delu *Globalni grad: Njujork, London, Tokio* uobličila pojmove i metode koje su mnogi teoretičari koristili za analizu uloge velikih, odnosno globalnih gradova za razvoj savremenog sveta. Njen pojam globalnog grada zasniva se na naglašavanju značaja protoka informacija i kapitala za njihovo funkcionisanje. U tom smislu, ona gradove posmatra kao „ključna čvorišta u međupovezanim sistemima informacija i novca, u kojima je akumulirano bogatstvo blisko povezano za specijalizovana poslovanja koja olakšavaju pomenute protoke – finansijske institucije, konsultantske firme, računovodstvene kompanije, advokatske firme i medijske organizacije” (Little, 2013). U pogledu datih protoka, Sasenova naglašava činjenicu da upravo zbog njih gradovi nadilaze nacionalne granice matičnih država.

Stoga je Sasen predložila razvoj novog konceptualnog okvira za razumevanje urbanih sistema i njihovih globalnih mreža i to nazvala „novom konceptualnom arhitekturom”. Ovde ona postavlja sedam osnovnih hipoteza o modernom globalnom gradu:

Geografska raspodela ekonomskih aktivnosti koja obeležava globalizaciju, zajedno sa istovremenom integracijom tako distribuiranih aktivnosti, ključni je faktor koji pojačava rast i značaj centralnih korporativnih funkcija;

Ove centralne funkcije postaju toliko složene da ih sedišta velikih globalnih kompanija sve više *outsource*-uju – kupuju deo centralnih funkcija od visokospecijalizovanih uslužnih firmi;

Specijalizovane uslužne firme angažovane na najkompleksnijim i najviše globalizovanim tržištima podložne su ekonomiji aglomeracije;

Što više sedišta *outsource*-uje njihove najkompleksnije, nestandardizovane funkcije, a posebno one koje su podložne neizvesnim i promenljivim tržištima, to su slobodnije da se opredele za bilo koju lokaciju;

Ove specijalizovane uslužne firme treba da obezbede globalnu uslugu, što znači globalnu mrežu filijala... i jačanje prekograničnih transakcija i mreža od grada do grada;

Ekonomsko bogatstvo ovih gradova sve više je odvojeno od njihovih širih okvira, pa čak i od njihovih državnih ekonomija;

Jedan rezultat dinamike opisane u hipotezi šest jeste rastuća neformalnost niza privrednih aktivnosti koje svoju efektivnu potražnju nalaze u ovim gradovima, a imaju stope profita koje im ne

dozvoljavaju da se takmiče za različite resurse sa visokoprofitnim firmama na vrhu sistema (Sassen, 2005: 28–30, prema Little: 2013).

Iako je Sassen prevashodno sociolog globalizacije, poslednjih godina njeni radovi, analize i stavovi postepeno su počeli da ulaze u domen savremenih studija bezbednosti, što i nije neočekivano s obzirom na to da uz protok i koncentraciju ogromne moći u velikim gradovima „ruku pod ruku” idu i izazovi koji se tiču bezbednosti – ljudske, nacionalne, pa i međunarodne. Ovaj njen angažman kulminirao je kopriredivanjem zbornika radova, pod nazivom *Gradovi u ratu: globalna nebezbednost i urbani otpor* (Kaldor & Sassen, 2020), u kojem su Saskija Sassen i Meri Kaldor (Mary Kaldor) pokušale da objasne mehanizme koji uzrokuju urbanu nebezbednost putem nekoliko probranih studija slučaja (Bamako, Kabul, Bagdad, El Paso, Karači, Bogota i dr).

Tako, za Sassen gradovi već duži vremenski period predstavljaju i mesta sukoba – pored tradicionalnih ratova, oni su i poprišta „različitih formi nasilnih sukoba, poput nasilnih akata kriminalnih grupa, terorističkih napada, genocida, etničkog čišćenja, seksualnog nasilja, prisilnih i masovnih iseljavanja siromašnih radi izgradnje poslovnih objekata i dr.” (Kaldor & Sassen, 2020; prema Rokvić, 2022: 98–99). Pa ipak, tamo gde su države istorijski reagovalе kroz militarizaciju, gradovi su imali tendenciju da vrše trijažu sukoba kroz trgovinu i građansko društvo – „bazari starog Jerusalima i starog Bagdada to dobro pokazuju: dok traje trgovina religija se stavlja po strani, kad se uđe u dom religija se ponovo otvoreno praktikuje” (Sassen, 2017).

Međutim, ključni događaji u sadašnje, globalno doba ukazuju na to da određeni broj velikih gradova gubi ovu sposobnost trijaže sukoba pomoću trgovine i građana – i to ne samo zbog rata. Oni postaju mesta za niz novih vrsta sukoba, posebno asimetričnih ratova i raznovrsnih oblika političkog nasilja. Takođe, gusto naseljeni i konfliktni prostori gradova, preplavljeni nejednakošću i nepravdom, mogu da postanu mesta za razne sekundarne, anomičnije vrste sukoba, od ratova protiv droge do velikih ekoloških katastrofa koje prete našoj neposrednoj budućnosti (Sassen, 2017). Konačno, kroz znatno drugačiji, ali eskalirajući vektor, veliki investitori širom sveta su poslednjih godina kupovali nekretnine visoke vrednosti, koje su dostizale vrednost preko milijarde dolara u oko 100 gradova od sredine 2014. do sredine 2015. godine, a koji su nakon kupovine ostajali uglavnom pusti. Rame uz rame jedni s drugim, ovi trendovi

deurbanizuju velike gradove i time predstavljaju izazov tradicionalnom trgovinskom i građanskom kapacitetu koji im je omogućavao da koriste izbegavanje kao odgovor na sukobe (Sassen, 2017).

Ovo narušavanje urbanog poretka, uključujući ono najvažnije – njegovu razliku u odnosu na poredak nacionalnih država – deo je većeg sistema rastakanja uspostavljene logike prema Saskiji Sassen. U pitanju je „... demontiranje koje se dešava čak i dok su nacionalne države i gradovi i dalje glavni markeri geopolitičkog pejzaža i materijalno organizovane teritorije. Tip urbanog poretka koji nam je otvoreni grad pružio i dalje je prisutan, međutim, sve više kao puki vizuelni, a sve manje kao društveni poredak” (Sassen, 2017).

Kao vodeći urbani sociolog, Saskija Sassen je, razumljivo, deo njenih razmatranja posvetila razumevanju uloge gradova u savremenim sukobima, odnosno potvrđivanju teze da je „u 21. veku potraga za nacionalnom bezbednošću postala izvor urbane nebezbednosti” (Sassen, 2017). Ona kreće od preispitivanja tradicionalne bezbednosne paradigme kad su u pitanju neke ključne karakteristike savremenih sukoba, pre svega njihova asimetričnost. U osvrtu na zapadne intervencije na Bliskom istoku, pre svega u Iraku i Siriji, ona primećuje da postoje vrlo jasne linije razgraničenja prostora za vođenje borbe između svetskih ratova 20. veka i asimetričnih sukoba u 21. veku. Naime, iregularne borbene jedinice karakteristične za npr. različite iračke snage koje su se borile protiv američke vojske nakon invazije 2003. godine apsolutno su *urbanizovale* savremene sukobe kroz uvlačenje konvencionalnih oružanih snaga u prostor koji je za njih izuzetno nepovoljan u pogledu manevrisanja i upotrebe mehanizovanih jedinica.

Sassen nam ukazuje na još jedan izuzetno bitan aspekt urbanizacije savremenih sukoba, a to je mnogo veći kapacitet globalne medijske ispraćenosti sukoba u urbanim sredinama od onih koji se dešavaju van gradova. Ta *moć* gradova da jače rezoniraju s globalnom javnošću nije uzrokovana samo bržim i lakšim pristupom medija urbanim sredinama u odnosu na udaljene i nepristupačne ruralne oblasti u kojima su se često dešavala mnogo veća i trajnija ratna zverstva, već i činjenicom da sama slika, tj. prethodno pomenuti *vizuelni poredak* ostavlja daleko jači utisak na globalnu javnost, koja je mahom urbana, i time emotivno više involvirana u sukob koji ne mora da bude fizički blizu. U tom pogledu ona pokušava da razazna da li je situacija takva zbog toga što su gradovi rezultat kolektivnog napora i jedna konstrukcija koja prevazilazi vreme i prostor, ili zato

što se u središtu gradova nalaze trgovina i razvoj građanskog društva umesto rata koji se nikako ne smatra sinonimom za urbanu sredinu, iako su istorijski mnogi gradovi upravo nastali kao tvrđave namenjene odbrani teritorije i stanovništva od napada spolja (Sassen, 2018).

Razumljivo, ovakva situacija više ide na ruku asimetričnim akterima u sukobu koji su tokom poslednje dve decenije pokušavali (i u mnogim slučajevima uspeli) da ostvare maksimizaciju svoje moći u matičnim urbanim prostorima radi slanja poruka globalnoj javnosti. Teroristički napadi u većim evropskim i azijskim gradovima, koliko god beznačajni po direktnoj posledici bivali, imali su mnogo efektivniji odjek nego udaljeni sukobi u nepristupačnim delovima Bliskog istoka i Afrike. Takođe, u samim ratnim zonama je preuzimanje apsolutne prevlasti nad urbanim prostorom, ali i stanovništvom koje se tu zateklo, bio apsolutni imperativ, o čemu govore neverovatna svedočanstva „stanovnika” tzv. Islamske države tokom rata u Siriji – očuvanje prividnog funkcionisanja društva i „države” pod pretnjom terorom istovremeno je osiguravalo bezbednost privremenih vlastodržaca, ali i utvrđivanje jasnih linija zarad očuvanja i uvećanja pozicije tokom samog sukoba. Gerilske, terorističke i druge grupe i organizacije koje žele da ostvare određene političke ciljeve već duže vreme su veoma svesne značaja urbanih sredina za dostizanje zacrtanog kroz upotrebu nasilja.

ČIJA BEZBEDNOST?

Ako se pogleda prethodni tekst, nekoliko stvari se izdvaja. Prvo jeste važnost protoka, odnosno cirkulacije za razumevanje urbanog fenomena kod oba autora, što dalje omogućava da se opiše teorijsko-istorijski krug kojim je omeđeno postojanje grada. Od gradova klasicizma i nestajanja njihove feudalne autonomije do ponovno autonomnih globalnih gradova bezbednost postoji da bi se nepredvidivim upravljalo, a protok osigurao. Za Fukoa moć ima smisao i cilj u samoj sebi, što se prenosi na bezbednost kao posebnom obliku mehanizma moći. Moć je sveprisutna i sveprožimajuća, dok su akteri u najgorem slučaju nebitni, a u najboljem incidentni.

Teorija Saskije Sassen se drugačije čita. Nema onipotentne i oniprezentne strukture gde pojedinac postoji samo zato što je istoj

potreban, kao kod francuskog filozofa, ali postoji protok kapitala i informacija, zajedno sa pratećom infrastrukturom i društvenom hijerarhijom. Štaviše, cirkulacija novca je omogućavala, kako autorka kaže, trijažu sukoba, te je bezbedno ono što ovakve uslove reprodukuje. Međutim, današnji gradovi, sa visokokoncentrisanim korporacijama, kompleksnim saobraćajnim sistemima, uvek ispunjenim javnim prostorima i trgovačkim zonama, takođe su postali mesto za slanje poruka o širim globalnim problemima (Adamson, 2016). Povećanje asimetričnih sukoba dovelo je do toga da tradicionalne politike nacionalne bezbednosti postanu neefektivne u zaštiti urbane infrastrukture i stanovništva (Sassen, 2010). Asimetrični sukobi koji koriste gradove kao svoje medijski privlačne pozornice jesu jedan od ishoda produbljenih društvenih nejednakosti, te s druge strane savremenog globalnog kapitalizma, nezamislivog bez pomenutog protoka.

Na kraju, oba autora svojim promišljanjima stvaraju prikaz realnosti u kojima je nemoguće razdvojiti grad i bezbednost – grad je istovremeno prostor koji je otvoren za sve ljude, ali i prostor koji generiše veliku nejednakost; to je prostor otvorenog tržišta, ali i prostor rigidnog nadzora; takođe, to je prostor pod formalnom nadležnošću nosilaca nacionalne bezbednosti, ali i prostor koji prevazilazi sopstveno fizičko okruženje. Moglo bi se reći da su gradovi napravili savršeni istorijski krug u igri sa sopstvenom bezbednošću, od malih gradova-tvrđava, čija funkcija je bila da se štite od napada spolja, do neograđenih prostranstava koja se štite od samih sebe.

LITERATURA

- Adamson, F. B. (2016). Spaces of Global Security: Beyond Methodological Nationalism. *Journal of Global Security Studies*, 1(1), 19–35.
- Bigo, D. (2012). „Međunarodna politička sociologija”. U: Vilijams, D. P. (Ur.) (2012), *Uvod u studije bezbednosti*. Beograd: Službeni glasnik, str. 176–192.
- C.A.S.E. Collective (2006). Critical Approaches to Security in Europe: A Networked Manifesto. *Security Dialogue*, 37(4), 443–487.
- Ejdus, F. (2024). *Međunarodna bezbednost: teorije, sektori i nivoi*. Beograd: Clio.

- Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge*. New York: Pantheon Books.
- Fuko, M. (1997). *Nadzirati i kažnjavati*. Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Fuko, M. (2014). *Bezbednost, teritorija, stanovništvo*. Novi Sad: Mediteran Publishing.
- Kaldor, M. & Sassen, S. (2020). "Global Insecurity and Urban Capabilities". In: Kaldor, M. & Sassen, S. (Eds.) (2020), *Cities at War: Global Insecurity and Urban Resistance*. New York: Columbia University Press, 1–24.
- Little, D. (September 15, 2013). The Global City – Saskia Sassen. *Understanding Society*. <https://undsoc.org/2013/09/15/the-global-city-saskia-sassen/>
- Robinson, W. I. (2009). Saskia Sassen and the Sociology of Globalization: A Critical Appraisal. *Sociological Analysis*, 3(1), 5–29.
- Rokvić, V. (2022). „Vatrene ulice: uticaj urbanog ratovanja na civilno stanovništvo”. U: Stanarević, S. i Đukić, A. (Ur.) (2022), *Urbana bezbednost i urbani razvoj (zbornik radova)*. Beograd: Fakultet bezbednosti, str. 96–104.
- Sassen, S. (2004). The Global City: Introducing a Concept. *Brown Journal of World Affairs*, 11, 27–43.
- Sassen, S. (2010). When the City Itself Becomes a Technology of War. *Theory, Culture and Society*, 27(6), 33–50.
- Sassen, S. (2017). When the Pursuit of National Security Produces Urban Insecurity. *International Journal of Urban and Regional Research*, 34, 15–24.
- Sassen, S. (January 30, 2018). Welcome to a New Kind of War: The Rise of Endless Urban Conflict. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/cities/2018/jan/30/new-war-rise-endless-urban-conflict-saskia-sassen>
- Urošević, M. (2023). Politika kritike – O društveno-politički angažovanoj dimenziji Fukoove metodologije. *Srpska politička misao*, 79(1), 163–187.
- Wæver, O. (2004). "Aberystwyth, Paris, Copenhagen: New 'Schools' in Security Theory and Their Origins Between Core and Periphery", paper presented at the 45th Annual Convention of the International Studies Association, Montreal, Canada, 17–20 March.

URBAN SECURITY – WHOSE SECURITY?

SUMMARY

City provides a possibility for spatial materialisation of theoretical thought concerning concept of security and its object of analysis. Although the mentioned possibility is not reserved exclusively for urban forms of social life organization, the importance of city in contemporary context allows other localities where human life takes place to be temporarily put aside. On the other hand, concept shift from abstract domain to a level available to senses enables additional refining of thought instrumentarium. Does the concept of security need more refining? Of course it does and that multidisciplinary intellectual activity established under the name of Security Studies does the same in the last thirty years. This paper aims to contribute to these continuous efforts through adding new elements into the existing body of knowledge which originated from theories of Michel Foucault and Saskia Sassen. Foucault's thought incorporates subversive element which deprives the science of Promethean patina through merging knowledge and power into a unique and indivisible concept. Through adding considerations about discipline, control, biopower, and biopolitics to that of knowledge/power, Foucault builds a disturbing image on humanity's regimentation. On the other hand, Sassen observes cities as globalization hubs which, in some cases, by its importance for global society, transcend the states that they are part of. In that manner the state as one of indispensable parts of any thought concerning security is being bridged and Foucault's city viewed as a spatial organization of power moves from late 17th to early 18th century to present-day and globalizes itself. There is only enough space in this paper for rough outline of the most important elements of the mentioned authors' theories, but still enough to show how these elements could contribute to the formulation of answers to the question from the title.

KEYWORDS: *urban security, Michel Foucault, Saskia Sassen, power/knowledge, global city.*